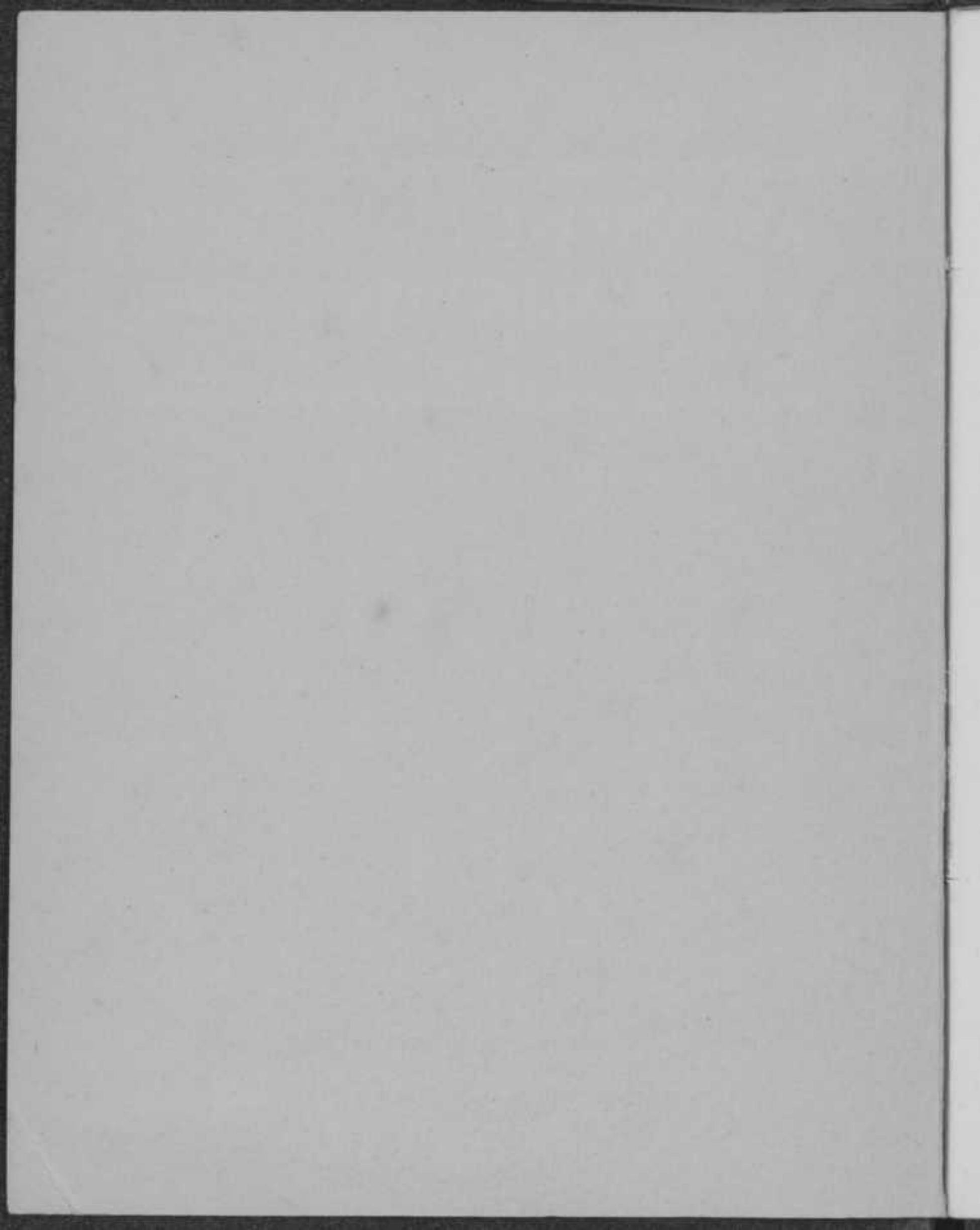


Lg
542

AFKOMST EN TOEKOMST DER THEOSOFISCHE VEREENIGING

~ DOOR A. E. THIERENS, L. TH. V. ~





II B 45
V 9 5-42

AFKOMST EN TOEKOMST

DER

THEOSOFISCHE VEREENIGING

OPGEDRAGEN AAN DE NAGEDACHTENIS VAN

H. P. B.

EN AANGEBODEN AAN DE LEDEN
OP DEN VEERTIGSTEN VERJAARDAG
DER THEOSOFISCHE VEREENIGING



DOOR

A. E. THIERENS.

L. TH. V.



Uitgave van de N.V. Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO“, Den Haag

„Neither men nor nations can adequately
fit themselves for great destinies unless to practical
energies they add spiritual and intellectual
freedom.”

E. Bulwer Lytton (*King Arthur*).
Preface.

„Daar is een kracht
 Uit hóoger kracht gesproten,
Die 't zinkend hart des menschen schoort
En 't opvoert naar een hooger oord.
En 't vastklemt,
 als de stam zijn loten,
Als moederarmen 't schreiend wicht
Aan de eerste bron van liefde en licht...”

Multatuli (*Vorstenschool*).

„Knowledge dwells in heads replete with
thoughts of other men,
„Wisdom in minds attentive to their own,

„Dit kunt gij nooit te sterk indrukken op
het gemoed van hen, wien gij iets van de esoterische
leer meedeelt”.

(Uit een brief van een Meester *cit.*
Secret Doctrine I 189).

AFKOMST EN TOEKOMST VAN DE THEOSOFISCHE VEREENIGING.

HET heden is als een dwarsdoorsnede van „de dingen die overgaan van de regionen der ideeën, die wij Toekomst noemen, naar het gebied der herinneringen, dat wij Verleden noemen”. Zoo ongeveer zegt mevrouw Blavatsky. En dat is de waarde van het tegenwoordige, dat redeloos zou zijn, zonder zulk een ideale toekomst, en zineloos indien het niet bouwde op de herinnering van een verleden hier omlaag, dat in de fysieke en psychische lijn, zijn afkomst is.

De Theosofische Vereeniging, zooals wij die nu kennen, geboren 17 November 1875, is de reïncarnatie van een golfbeweging in geestelijke richting, die wij door de laatste zes eeuwen eenigszins volgen kunnen, en komt aldus af van de geestelijke ridderorden en rozekruisers, van troubadours en ‘broeders des gemeenen levens’, van de neo-platonisten der renaissance, engelsche johannieters en

duitsche *Sprachgesellschaftler*, van waldenzen, albigenzen en boheemsche broeders, van semi-mystieke redrijkers en gilde-broeders en achttiende-eeuwsche vrijmetselaars¹). Kortom, in al wat de Theosofische Vereeniging bevat van mystiek en occulte wetenschap, stamt zij af van al wat te dien opzichte in de cosmische herinnering achter ons ligt. En niet in een paar eeuwen, maar in den loop van de heele menschelijke evolutie. En de Th.V. is hier nog maar een bepaald, afgerond verschijnsel eigenlijk. Wij moesten spreken van de theosofische beweging, die veel breeder is dan ééne vereeniging.

Maar 'Zoon van God' en 'Zoon des menschen' noemde zich een „Christus". Theosoof is hij die, geboren uit aard-sche stof, wedergeboren is uit 'water en vuur'. De wijsheid wordt niemands deel hier omlaag dan door 'sublimatie' van eigen levenservaring — en die bestaat uit het voortdurend spel tusschen licht en duister. Daarom zijn ook niet alleen mystici, occultisten, schoonheidsstrevers en... brave hendrikken van vroegere levens verzameld binnen onze goede theosofische vereeniging, maar ook ketterjagers, inquisiteurs, geestdrijvers, huilende derwischen en duivels, kortom alle soorten van menschen, waarin de geest krach-

¹) Zie *Geestelijke en Maatschappelijke Stroomingen bij de Theosofische Uitgevers* Mij. Amsterdam, 1915.

~~~~~

tiger spreekt, luider roept om licht, vrijheid en waarheid, dan in den gemiddelden mensch, die nog tevreden meedrijft op den grooten stroom en zich láát leven en, als 't nu eenmaal moet, ook evolueeren.

Het zijn onder ons niet allen schoone, lieflijke, kleurenprachtrijke bonte vlinders van geestelijkheid. Er zijn ook armzalige motten en nachtvlinders, die hun vleugels verschroeid hebben aan de brandende lamp van den Nachtelijken Denker, bijeengegaard in onze Vereeniging. Maar de begeerte naar licht hebben zij allen gemeen.

Wat de menschen bijeen brengt in maatschappelijken vorm van vereeniging spreekt duidelijk: in dorp en stad, genootschap, gilde of volkseenheid vereenigen zij zich om hunne stoffelijke belangen samen te behartigen en te bevorderen, te bewaken, te regelen en te verdedigen tegen inbreuk van anderen, die àndere belangen hebben.

Maar wát is dan de beteekenis van gééstelijke vereenigingen, dient men zich wel af te vragen. Van kerken en secten, orden en genootschappen? In het verdedigen van eigen gemeenschappelijke belangen tegen anderen kan de reden van bestaan niet liggen, want geestelijke belangen kunnen nooit strijden tegen geestelijke belangen van andere menschen. *Ze zijn overal dezelfde* of, wat men eerder nog zeggen zou: 'geestelijk belang' is een *contradictio in*

~~~~~

terminis. Ons geestelijk leven is ons wáre zijn en hééft als zoodanig géén 'belangen'. Er valt dus ook voor het wáre geestelijke leven niets te vereenigen, niet het eene vast te houden om het andere te verwerpen. Ons geestelijk leven is licht, dat 'vanzelf' schijnt op zijn omgeving, en het vindt immer een omgeving, waarop het schijnen kan.

Er is geen-eene reden, waarom de zon met andere zonnen een naamlooze vennootschap ter verspreiding van licht zou aangaan. En een 'geestelijke vereeniging' is eigenlijk even dwaas als een vereeniging van echtgenooten met het doel, hunne respectieve vrouwen lief te hebben. Er is niets wat mij zou kunnen bewegen ook maar een deel van mijn geestelijk zelfbestuur op te geven terwille van eenig 'geestelijk' gemeenschapsleven. Vooral niet, omdat zelf-bestuur en zelf-beheersching daadwerkelijk ook beteekenen beheersching van het niet-zelf, en, als cosmische orde, een zegen voor het ál, zoodat ik, aldus mijzelf concentreerende mij niet terugtrek in zelfgenoegzaam 'egoïsme', maar juist mij op zoo volmaakt mogelijke wijze gééf aan het geheel. Géven — dat immers is geestelijk leven. Om te geven, moet men zijn en bezitten.

En wie wat te geven heeft, is zelf meester over de gift. Geen enkele reden om dat door anderen te laten voorschrijven of beperken. Maar het ontvangen van het uitge-

straalde licht nu vereenigt ons heele zonnestelsel tot één eenheid. En zoo vereenigt de toewijdende liefde en wijsheid van een leeraar al zijne leerlingen innerlijk, gelijk de muziek van een orkest al de toehoorders vereenigt, in één genot van verheffing. Dit is de oorsprong van godsdiensten en secten.

Om de concertzaal of spreekzaal worden nu muren gezet; de materieele wereld brengt zijne bestaans-voorwaarden mee, musici moeten ook eten. Om de kosten te dragen, ontstaat een vereeniging ter bevordering van de toonkunst... En dat is heel nuttig.

Zoo gaat het ook met de godsdiensten: de leer des harten wordt vertaald en omgezet in de leer van het verstand. Dit moet, en kan niet uitblijven. De leeraren hebben hun stoffelijken nood en moeten ook eten. Er ontstaat behoefte aan lokalen, woonruimte, leerscholen en leermiddelen. Er komen stoffelijke belangen. En deze binden de menschen uiterlijk samen. Dit is alles niet te vermijden en daarom ook niet onjuist. Het kan niet anders. Maar er komt een andere afscheiding en een andere uiterlijke band, die wel verkeerd is: de leerlingen van den eenen leeraar gaan zich, door hun bijzonderen vorm en taal van leering afgescheiden zien, en beter achten, dan die van den anderen meester. Zij gaan meenen, dat tusschen de 'par-

tijen' een strijd om het bestaan gevoerd moet worden, zooals tusschen groepeerings van wereldsche belangen. Dát is onwaardig en onwijs. Want niemand heeft de Wijsheid in eigendom en ware Liefde kent geen jaloerschheid.

Het kan zijn, en het zal voorkomen, dat de eene mensch, of groep van menschen meer licht kan bevatten dan de andere. Gelukkig zij die het kunnen dragen. Maar dit is geen reden om anderen te sláán. Wie méér licht meedraagt, zal het wel toonen aan wie het zien kan, door méér te zijn, en die behoeft niemand op zijde te dringen. En wie de meerdere onder u is, laat die aller dienaar zijn. Maar niet de geweldenaar. Of liever: dat kan hij niet zijn. Wie door geweld heerscht, van welke soort dan ook, kan niet de innerlijk meerdere zijn, althans niet dáárin — wat dit geweld nu ook moge zijn, lichamelijke dwang of psychisch-verstandelijk imponeeren.

Elke 'geestelijke' vereeniging is dus tot stand gekomen om bepaalde 'stoffelijke', d. w. z. uiterlijke, redenen en we kunnen deze bijna niet streng-zakelijk en nuchter genoeg opvatten — juist om het relief van het ware geestelijke zoo diep mogelijk te bewaren. We moeten in die uiterlijke banden geen zelfgenoegzaamheid en verheffing boven anderen gaan zien, al dienen de muren van onze concertzaal ook om te verhinderen, dat we door anderen in onze recht-

matige beoefening der kunst gestoord worden en onze schoonheidsindruk door geraas van profanen wordt verbroken. Dit is de grondslag van alle mysterie-wezen en mysterie-dienst.

En zoo is ook de Th. V. te beschouwen als een concert-zaal en een mysteriedienst, beide, waar allen met recht buitengesloten blijven, die zich niet in onze uiterlijke eischen van orde en harmonie voegen om mét ons het gestelde doel te bereiken of te verwezenlijken.

Want we hebben ons een doel gesteld. Iedere bepaalde uiterlijke vorming en begrenzing beteekent het stellen van een concreet doel. Ons doel is: „het maken van een vrij platform voor het zoeken naar Waarheid” — zoo heeft H. P. B. het omschreven.

Overbodig was dit niet: in den loop van eeuwen hebben de menschen, in hun ijver om eigen persoonlijke idealen op te dringen aan anderen en hen van de húnne te berooven, het zoeken naar Waarheid zeer belemmerd. Tusschen al deze 'kerken', waar men precies wist, wat zijn God was en wat en wie hij niet was, bestond de behoefte aan althans een simpel platform voor den Onbekenden God. Dit op te richten, hebben de stichters der Th. V. beoogd:

„De Theosofische Vereeniging leert geen nieuwen Godsdienst, evenmin als zij eenigen ouden tracht te vernietigen,

verbreidt geen geloofsvorm van-zich-zelf, volgt geen godsdienstigen leider en is beslist en nadrukkelijk geen secte, evenmin als zij er ooit een geweest is. Zij laat waardige lieden van elken godsdienst tot haar lidmaatschap toe op voorwaarde van onderlinge verdraagzaamheid en wederzijdsche hulp tot het ontdekken der Waarheid". — Zoo omschreef H. P. B. ons doel.

Eene formeele geloofsbelijdenis houden wij er dus niet op na. Maar bovenstaande gedachte legt den concreten band en stelt een bepaald doel. Hoewel niet een secte, niet een nieuwe godsdienst, is onze Th. V. niet *niets*. Ons doel is positief. Het staat duidelijk in deze doelomschrijving en in die der Vereeniging: „*het vormen van een kern van de algemeene broederschap der menschheid, vergelijkende studie en onderzoek . . .*”

En dit laat zich niet stellen en verwezenlijken zonder uit te sluiten eenzijdigheid, bevoorrechting van één weg tot de Waarheid boven een anderen, en dus ook . . . onfeilbaarheidsleer. Er zijn weinig zoo ernstig belemmerende eenzijdigheden als persoonsvereering, op den weg naar den Bodhi-boom. Daarom schreef H. P. B., blijkbaar zeer opzettelijk: „ . . . volgt géén godsdienstigen leider”.

We hebben nu deze vereeniging opgericht met dit bepaalde doel. Er zijn er zelfs onder ons, die zich ongaarne

aan eenige vereeniging binden, maar door dit nobele, hooggestelde doel aangetrokken, lid werden, en lid bleven in al de beproevingen van de laatste jaren. Moeten wij nu toestaan of toelaten, dat de Th. V. afdrijft, meer en meer onafwendbaar „naar de een of andere gedachte-zandbank en daar als een gestrand wrak te blijven liggen om te vermolmen en te vergaan.” — zooals H. P. B. waarschuwt in de *Sleutel tot de Theosofie* (blz. 239). Zij wáarschuwt, omdat tot nog toe elke poging in dezen geest gedaan, mislukt en gestrand is (blz. 238). Voelen we ons dus niet al te zéker. — Laat ons nadenken en uitzien.

Neen, we mogen niet afwijken van het gestelde doel. Dát was noodig — en dat moeten we trachten te bereiken.

Het kan zijn dat de ‘Orde van de Ster in het Oosten’ een ‘nieuwe godsdienst’ zal worden, maar dan heeft de Th. V. daar even weinig of even veel mee te maken als met elken anderen. En als mevrouw Besant uitroept, dat eigenlijk ieder goed L. Th. V. lid van die orde moest worden, gelijk zij in 1911 te Londen deed, dan is dat wel niet onwettig — we eerbiedigen ten volle de vrijheid van het woord — maar toch eenigszins misplaatst in een officiele vergadering der Th. V. in den mond van de presidente dier vereeniging.

Even misplaatst als een opwekking om allemaal Roomsch

|||||

Katholiek te worden zou zijn. Ik voor mij heb nog geen enkele reden om aan te nemen, dat de O. S. O. een betere en voor mij meer geschikte godsdienst-vorm zou zijn, dan R-K. of Gr.-K-kerk, de Brahma-Somai, de Remonstrantsche Broederschap, de Bahai-gemeenschap, de Oud-Katholieke Kerk, de Jaina-gemeenschap of eenige andere. Ik heb, jaren geleden reeds, ook al hooren zeggen, dat de astrologie de godsdienstvorm van de toekomst zou zijn of bepalen. Maar ik zou daarom toch leden der Th. V. niet durven verzekeren, dat zij nu allen moreel verplicht zouden zijn, lid te worden van ons of eenig ander astrologisch genootschap.

Het heeft mij dan de laatste jaren reeds toegeschenen ik wil geen sterker woord gebruiken, en dit is ook wel voldoende, omdat immers alles slechts 'schijn' is! — dat de Th. V. onder den drang van een psychologische strooming verkeert, die haar inderdaad doet afdrijven naar de een of andere gedachte-zandbank.

Ter kenschetsing van wat ik bedoel, een paar aanhalingen uit een 'open brief' van enkele Bulgaarsche leden die, zij het natuurlijk op hunne manier en in hún taal, wijzen op wat ook door mij bedoeld wordt.

„Nous avons quitté la physique, la chimie, l'histoire,

|||||

elles ne traitent que des phénomènes — pour nous embrouiller dans des ouvrages consacrés à la physique astrale, faisant usage de la même méthode matérialiste, dans l'étude des formes des mondes hyperphysiques, à la chimie occulte, 's occupant des états de la matière et de l'histoire occulte, parlant des actes de certaines... personnalités dont on n'a pas eu même le soin de passer les noms sous silence. Alors voudriez-vous nous permettre (de dire) que par vos ouvrages et ceux de mr. Leadbeater, vous nous avez conduits vers un abîme de phénomènes non moins illusoires que ceux contre lesquelles vous nous avez mis en garde?"

„Décorés d'écharpes etc., de *médailles* pour des mérites *spirituels* (veuillez nous excuser pour cette comparaison rendue nécessaire), etc.... nous avons fait la parade devant le monde au nom de Celui qui marchait les pieds nus... et nos années de vie théosophique sont des années de vacuité, d'ambition et d'ignorance."

„... Nous ne pouvons plus supporter cet état de choses regrettable." En, sprekende over den grooten Leeraar die door de Vereeniging verwacht wordt, zeggen zij :

„Les grandes fautes de la S. T., la longue chaîne des erreurs systématiques, la parade et le culte de la

personalité c'est ce qu'il ne pouvait pas supporter. Il est loin, vous le savez fort bien."

„Nous avons ramassé de l'argent afin de Lui bâtir un palais pour son corps, mais nous nous épuisons sur des voies obscènes..." etc. — „... et il viendra le fouet à la main, méprisant notre palais terrestre, orné de portraits de personnalités."

Verder nog dit:

„La Vérité fixe et inébranlable fut remplacée pour nous par les dogmes secs d'une autorité avec la certitude d'une clairvoyance, bonne pour produire des phénomènes mais un obstacle à révéler des idées."

Ik zal dit niet allemaal vertalen, maar in het Nederlandsch alleen weergeven wat ik zelf hiervan voor mijne rekening neem:

Het bestudeeren van phenomena heeft zijn belang en zoo ook de kennis van persoonlijkheden, in de occulte geschiedenis zoowel als in de wereldsche. Maar wanneer in het centrum der Th. V. de astrale natuurkunde, scheikunde en geschiedkunde overmachtig heerschen en dit door de leidende figuren der Th. V. als zéér voornaam op den voorgrond geplaatst wordt, wanneer verder uit zulk een 'occulte geschiedkunde' als gevolg komt een parade met thans levende persoonlijkheden in het open-

baar, persoonlijkheden die voornamen plaatsen in de Th. V. innemen, wanneer in de Th. V. menschen rondwandelen met lintjes in hun knoopsgat om aan te duiden iets als 'geestelijk werk dat ze op zich genomen hebben' en er zelfs een insigne en lint beschreven worden om aan te duiden dat iemand 'een bepaalde inwijding heeft door-gemaakt', dan zijn we op een verkeerden weg. We hebben ons te veel en te voornamelijk verdiept in de *phenomenologie*, in feiten, concrete zakelijkheden. Dit is geen Theosofie — deze *Neo-Theosofie*, zooals men ze noemt.

En daarom een poging om helder den toestand te overzien. Wat ik zooeven aanhaalde van mevrouw Besant's uitlating over de O. S. O. was slechts de peiling, die waarschuwde voor het te dicht naderen der droogte.

Een tweede peiling bevestigt die en brengt ons op het punt waar we staan :

Herhaaldelijk vernam en verneem ik van jonge leden der Th. V. en van belangstellenden, die cursussen volgen, dat hun door de oudere leden der Th. V., die de cursussen geven, of in particuliere gesprekken, steeds met nadruk den raad wordt gegeven, toch te gelooven wat mevrouw Besant zegt en haar te volgen.

Men zou eerder verwachten, dat een L. Th. V. den

noviet en belangstellende wees op de oude spreuk der mysteriën: *Ken U Zelfen*. En de raadgevers zijn als regel ook leden der 'Esoterische School' in de Vereeniging.

Ongetwijfeld staat de algemeene toestand der vereeniging en de daarin overheerschende strooming sterk onder den invloed van deze E.S. die 'het hart der Th.V.' wenscht te zijn en pretendeert te zijn. „Eet nimmer het hart” — zegt een Oostersch spreekwoord. En een 'esoterische school', die natuurlijk door een zegel van geheimhouding gesloten is, valt niet in de termen van intieme discussie. Voor zooverre haar eigen innerlijk werk aangaat, moet elke gesloten en esoterische kring reeds bij voorbaat door den theosoof en den beschaafden mensch gerespecteerd worden. Er behoort geenerlei inmenging in zulk een stillen arbeid beproefd te worden en ieders vrijheid zij ons heilig. Maar waar de E.S. door hare leden zelf in openlijk debat gevoerd en in uiterlijk werk gemengd wordt, daar wordt haar een uiterlijke rol toebedeeld, zij het dan met of zonder verlangen van het hoofd dier E.S. en moet noodwendig een uiterlijke beschouwing van den toestand der Th.V. ook met deze uiterlijke prerogatieven der E.S. rekening houden.

Ik wil nu niet eens aanhalen, dat op de officieele convo-

caties voor onze jaarvergaderingen steeds als eerste punt van het programma gedrukt staat „bijeenkomst der E.S.” — Laat dit desnoods gelden als een maatregel van gemakkelijke bekendmaking. Maar wel geldt de genoemde verzekering, die men telkens en overal kan waarnemen in de Th.V.: „de E. S. is het hart der Vereeniging”, wat zeer overvloedig bewijsmateriaal ter bevestiging krijgt doordat de courante gezegden, beweringen, aanwijzingen en aanduidingen van richting in de Vereeniging inderdaad blijken door leden van de E. S. en zeer klaarblijkelijk *van uit de E. S.* naar buiten gezegd te worden. Zoo ook de bewering omtrent het volgen van mevrouw Besant, een soortgelijke bewering omtrent hare onfeilbaarheid, eene omtrent een komenden Leeraar, e.z.m.

Ik maak thans gebruik van wat mij werd medegedeeld in een onderhoud, dat ik als gewoon L. Th.V. had met den heer W. B. Fricke te Haarlem, in diens kwaliteit van vertegenwoordiger van het hoofd der E. S.

Op mijn vragen werd mij de summiere verzekering gegeven, dat 1^o. mevrouw Besant als hoofd der E. S. was ‘de bewaker van de Poort’ en 2^o. ‘de vertegenwoordigster der Meesters en hunne plaatsvervangster’; 3^o. dat spreker onvoorwaardelijk aannam en opvolgde wat mevr. Besant hem zeide of zou zeggen. 4^o. dat een lid der E. S. na

zeker en tijd een gelofte aflegt of afleggen kan, die hem persoonlijk bindt aan mevrouw Besant, als hoofd der E.S.

Over dat 'persoonlijk binden' bestond verschil van meening tusschen den heer F. en mij en het staat mij niet vrij de formule van de gelofte hier te geven.

Ik ben zelf eenigen tijd *Shravaka* (proefleerling) in de E. S. geweest, heb deze verlaten, omdat ik mij met de richting niet kon vereenigen en thans, er buiten staande, treed ik dus slechts op als een therapeut, die in het lichaam der Th.V. een ziekte-verschijnsel waarneemt en de oorzaken daarvan tracht op te sporen om der wille van de genezing, maar die de edele organen niet kan of vermag open te leggen. Toch weet hij, dat daarin de fout moet liggen en hij kan dan trachten over het fysieke edele orgaan heen, de psyche te bereiken door het algemeene denkvermogen en aldus tóch van binnen uit te werken.

Aanleiding tot mijne categorische vragen aan den heer F. was, onder veel meer, ook de uitlating van mevrouw B. in de gewone-leden-jaarvergadering der Engelsche afdeeling in 1911, door mij persoonlijk aangehoord en trouwens in het verslag vermeld (ik moet citeeren uit het hoofd, maar ben in de strekking der woorden correct): „Gij moet mij natuurlijk niet blindelings volgen en niet iets doen tegen uw eigen geweten in, omdat *ik* het zeg. Maar wel

kan ik u zeggen, dat ik op de hoogte ben van dingen, die niemand onder u kan weten, omdat ik over bronnen beschik, waarover geen van u allen beschikt".

In diezelfde jaarvergadering werden ook de twee Hindoesche jongelui, waarvan den laatsten tijd buitengewoon veel goeds gezegd en geschreven was, zeer demonstratief op het podium geplaatst in bijna alle vergaderingen der Th.V. Men moet wel aan een blindheid lijden, ongewoon en ongewenscht voor wie het steile pad wil gaan, om niet te zien het verband tusschen de eene Indische leerling van mevrouw Besant, Krishnamurti, de speciale richting die zij aangeeft, het speciale weten, waarop zij doelt en de schoone toekomst voor de Th. V. die zij sinds dien tijd voorspelt. Er is véél, buitensporig veel over dezen jongen man geschreven, en ten slotte ook veel tegenstrijdigs dat ik niet zal trachten te 'pluizen'. Wij kunnen niet altijd ten volle waardeeren en meeleven de gevoelens van anderen voor de personificatiën van hunne idealen. Maar zelfs al zouden we zóóver zijn, dat we dat wél kunnen, dan blijft er een cardinaal bezwaar tegen gepersonifieerde idealen op het theosofische platform: n.l. dat ze te concreet zijn. Ik wil hier niet mee zeggen, dat ze er niet zijn. Integendeel. Ik ben overtuigd, dat alle personages van de *Bhagavata Purana* er zijn op dit oogenblik, en er zullen zijn, zo goed

als voortdurend door, in de eeuw die nu komt. Maar dan is het niet de persoonlijkheid, die van eenig belang is, maar het beginsel of ideaal, dat zij draagt en dat ons éérst en hoofdzakelijk interesseert. Met aandacht heb ik eenige voordrachten over de *Bhagavata Purana* aangehoord en niets is mij daarbij duidelijker geworden, dan dat in dit centrum van den grooten strijd alle machten, zoowel van licht als van duisternis tegenwoordig zijn.

Wie de *Bhagawad Gîtâ* gelezen en eenigermate verstaan heeft, moet dit weten.

Er is geen plek op ons theosofisch platform dat vrij is van de kans op dwaling; zonder deze zou zulk een plek geen reden van bestaan hebben. Ook dat plekje, dat zich de E. S. noemt, is daar niet vrij van. Ons geheele 'platform' is niet anders dan datzelfde *Koeroekshetra*, waar de machten van Geest en Stof, abstracte wezens en concrete persoonlijkheden, voortdurend met elkaar in strijd zijn. En die strijd heeft diepe beteekenis. Men kiest niet maar zóó ineens en voorgoed partij voor „de Geestelijke zijde”. Een voorname, goede hoogstaande persoonlijkheid is nu eenmaal voor vélen een enorme, en op een bepaald oogenblik niet te vervangen, steun. Daar valt voor ons niets aan te critiseeren. Het zou liefdeloos en onwijs zijn, persoonlijke banden die helpen en . . . bestáán als actueele feiten! —

te bestrijden of te loochenen en zoo ook met scholen, en groepeerings van menschen. Maar wij zijn hier bijeengekomen, op het veld van eer, om waarheid van onwaarheid te leeren onderscheiden en het persoonlijke in de juiste verhouding te brengen tot het abstracte zelf. En dan moeten we nu en dan zeggen: vrienden en broeders, ik meen dat deze zaak aldus is — en niet zooals gij ze daar voorstelt. Dit is onze platonische strijd op *Koeroekshetra*.

Mevrouw Besant zegt ons sinds eenige jaren voortdurend: ik weet het beter dan gij en zie hier een jonge man, waarop ge uw aandacht en uwe hoop behoort te richten¹⁾.

Daartegenover zeg ik nu: dit is niet het doel waartoe we bijeen-zijn-gekomen. Laat deze jonge man te zijner tijd toonen wat hij is, of ook niet toonen, al naar hem believen zal. Maar ik en velen met mij zijn hier gekomen om de onzichtbare godin van wijsheid te zoeken en sluiers te lichten na sluiers van de onbewust-beminde Isis. Gij maakt het ons nu wel wat al te gemakkelijk met dat jonge mensch op het podium. Dát is niet onze idee van Theosofie. We willen gaarne ieder ideaal eerbiedigen. Alleen moet *dit* o. i. *niet* worden de centrale toon van de Th. V. Want dan

¹⁾ Het komt er voor de eigenlijke beteekenis van dit betoog weinig op aan — en de toestand in de Vereeniging is er niets door veranderd — of men het jongemensch uit Indië vervangt door 'een lichaam dat thans te Parijs geprepareerd wordt'.

zijn we op de gedachte-zandbank van den persoonlijken eeredienst gestrand.

Ik antwoord mevrouw Besant op hare bewering omtrent 'beter-weten' eenvoudig: dat neem ik niet zoo maar aan, doch komt me verder niet de moeite waard voor om over te twisten: Er zijn eindeloos veel wezens, die méér weten dan wij, en eindeloos vele, die minder weten. Alleen wat we practisch bemerken en waarnemen, heeft in ons eigen leven beteekenis. Dat 'zeggen' had dus op een Theosofisch platform achterwege kunnen blijven.

Mevrouw Besant heeft in de E. S. zoowel als in de Th. V. *practisch* de houding aangenomen van iemand, die uitnoodigt om te volgen, al zegt zij daarbij ook voortdurend: „Gij moet dat natuurlijk niet doen, als ge het er niet mee eens zijt”. Neen, daar gaat het om! Om het volgen zelf is het te doen. Er moet hier heelemaál niet 'gevolgd' worden. Wij volgen géén religi-eusen leider. —

Wij zijn hier om 'een kern van Broederschap' te stichten — wij zijn als 'broeders' met elkaar, niet als volgelingen van richtingen.

We erkennen grootheid en waarheid, waar we die vinden, en zullen een zeer stellig persoonlijk genot gaan vinden, meer en méér, in het ontmoeten van ware, eerlijke,

hoogstaande, moreel moedige, frissche, onbevangen, lichte menschen. Maar het eenige, dat essentiëel belang voor ons heeft, is: te zijn wie wij zijn. En dit kán alléén de grondslag van zulk een broederlijke kern-samenleving zijn, want de Broederschap der menschheid ligt niet in lijfelijke of persoonlijke bloedverwantschap, maar in geestelijke dat is abstracte eenheid natuurlijk.

Wij zullen niets gevorderd zijn, wanneer wij in de plaats van de Roomsche *Vicarious Atonement*, de Adyar-sche *Vicarious Atonement* zullen gesteld hebben. De Paus heet de opvolger van Petrus, die bewaker van de poort des hemels is. Mevrouw Besant wordt door haren esoterischen vertegenwoordiger in Nederland genoemd: 'de bewaker van de Poort'. De Paus heet 'Stedehouder Christi' — mevrouw Besant 'Stedehouder der Meesters'. Te Rome: een verlangen van uitsluitende aandacht op Rome gericht. Te Adyar: een verlangen van uitsluitende aandacht op Adyar gericht.

Eén voorbeeld uit de vele:

Bij de opening van een loge der Th.V. werden onlangs de volgende teekenende uitdrukkingen gehoord: — Van den vroegeren Algemeen-Secretaris, thans vertegenwoordiger der E. S.:

„Gij (d.w.z. de nieuwe loge) zijt thans verbonden

aan het hoofdkwartier te Amsterdam, dat het centrum voor Nederland is. Amsterdam is verbonden aan Adyar, en Adyar is verbonden aan de Hierarchie . . .”

— Van een der leden, die juist uit Adyar was teruggekeerd:

„Wie daar eenigen tijd verkeerd heeft, en gezien heeft, het leven van zelfverloochening onzer leiders, die komt tot de overtuiging, dat wij vertrouwen in onze leiders moeten hebben en dat zij weten wat goed voor ons is.”

— Van den voorzitter die de vergadering sloot:

„Als wij maar liefde en toewijding hebben dan zal de wijsheid van zelf wel komen” . . .

Dat alles is wel hartelijk en goed bedoeld, maar hoe heel anders sprak H. P. B. de eerste leden der Vereeniging toe:

„ . . . de Theosoof volgt géén religieusen leider . . .”

„ . . . er is géén eigenschap en geen vermogen ter wereld, in den mensch nòch in eenig ander wezen in het Heelal, die niet met eigen inspanning verkregen moeten worden; er bestaat niet zoo iets als begunstiging in den Cosmos . . .” dit laatste citeer ik uit herinnering uit de *Geheime Leer*.

In den beginne klonk nog duidelijk door de bazuin van H. P. B. de roep van het *Zelf*. Thans trachten

voortdurend 'leiders' in de Vereeniging ons uit onze tent telokken om in den grooten stroom mee te gaan. Voorwaar, dat is de Groote Stroom, waarin de neophiet moet afdalen en dien hij veilig moet zien over te steken.

De draad van de Hierarchie loopt van *upstairs* naar hier door *Shamballah*, is er indertijd door H. P. B. gezegd. Maar niet door Adyar, evenmin als door Rome of Berlijn. Het verschil is duidelijk: de eerst-aangeduide plaats is *niet* voor gewone stervelingen te bereiken, en, wát men daar nu verder ook voor verklaring voor wil trachten te geven, zóóveel is zeker, dat dit onbereikbare *Shamballah* de mogelijkheid van het ontstaan van onfeilbare kerkgenootschappen, vereenigingen of orden uitsluit: — het is alleen toegankelijk voor hen die niet meer in de fout van den onfeilbaarheidswaan vervallen en die geen onbescheiden of overdreven dingen meer over de Meesters in het publiek zeggen, en in het algemeen gesproken, zekere fouten vermijden.

De voorstelling, die men zich maakt van "Adyar verbonden aan *de* (!) Hierarchie", wordt klaarblijkelijk hoe langer hoe meer deze, dat men niet tot eene hoogere erkenning der waarheid kan komen dan door middel van 'Adyar', d.i. het theosofisch hoofdkwartier en de theosofische 'leiders' aldaar. Dit is juist zooals het in

de kerk van Rome geworden is. Maar hoe heel anders klinkt ons in de ooren een gezegde van een dier zelfde Meesters, die men voortdurend aanhaalt als 'de Stichters':

„Wij hebben ándere dingen te doen, dan ons te bemoeien met de belangen van kleine vereenigingen (als de Th. V.); maar nochthans moet de Th. V. niet verwaarloosd worden” ...

Dat wil dus zeer klaarblijkelijk zeggen: gij moet het werk dat gij doet, góed trachten te doen, maar óns niet opeischen voor u-alleen. Ik zie geen kans het ánders te verstaan.

Er is volkomen overeenkomst tusschen het geval van Rome en het geval van Adyar en het is duidelijk, dat we al zijn geraakt in de branding van dezelfde gedachte-zandbank, waarop het schip, dat oorspronkelijk Christendom heette, maar later R.-K.-kerk gedoopt is, verzeilde: de *Vicarious Atonement*, die het formeele en ceremonieele toppunt is van personendienst, het eindpunt van hen, die den weg buiten zich zelf zoeken en niet weten, dat de leerling alleen het Pad kan volgen door zelf het Pad te worden.

Natuurlijk is de president van een vereeniging of het hoofd van een groep menschen het middelpunt van een cirkel en daarom analoog met, en verwant aan, het middel-

|||||

punt van het Heelal. Zóó is elke vorst een heerscher 'bij de gratie Gods', per analogie. Maar zoo is het dan ook in een staatkundige gemeenschap van lagere orde, in een anarchistische club, die een vertrouwensman kiest, in een kegelclub, die een president moet hebben om de orde van het kegelen te handhaven. Dit moet men niet profaan vinden. Er is in de Groote Wet nergens iets profaans, niets dat onze aandacht onwaardig is, omlaag evenmin als omhoog. De vorst, president of vertrouwensman is middelpunt van zijn kring en vertegenwoordigt *centraal* het wezen, en dus het doel van kring, staat, vereeniging of groepeerings. Daarin belichaamt hij het gezag en de wet. Wet en gezag van die concrete groepeerings; concreet analogon van de Groote Wet. En het zal dan wel duidelijk zijn, dat het een dwaling is, van een tusschenpersoon of 'vicaris' ooit te verwachten, dat hij ons de gemeenschap met onzen God zal bezorgen of verleenen. Hij kan helpen. En hoe méér de bedoelde kring een geestelijke waarde en beteekenis heeft, hoe méér het middelpunt van den kring een 'symbool' voor ons kan zijn van het Groote Centrale Vuur!

Merkwaardigerwijze gaf de Aug.-Sept. aflevering 1915 van *Theosofia* juist deze uitspraak van Rousseau:

„Wat God wil, dat de mensch zal doen, dat deelt hij

|||||

hem niet mede door den mond van een derde, dat zegt Hij hem zelf en schrijft Hij hem diep in 't hart."

En daarom is de *Vicarious Atonement*, het tot Eenheid komen door middel van een 'plaatsvervanger Gods', een gedachte-zandbank. En een zeer klassieke.

Als president van ons theosofisch platform zou ik mij daarom iemand wenschen, die een meer echt vertegenwoordiger van het stille, vaste middelpunt is, een zwijgende kracht, die zelf geenerlei richting aangeeft, maar die de ramen aan alle zijden open houdt voor het licht; een ferme hand, die den rechten koers van den Midden-Weg weet te sturen en ontoegankelijk is voor de fluisteringen van grootsche toekomst, persoonlijke voornaamheden in het verleden en rollen, die te spelen zijn in de toekomst. Wat noodig is voor onzen president, is absolute integriteit en zwijgende kracht, die onverzettelijk handhaaft *het* wezen der Th. V., een vrij platform voor het zoeken naar Waarheid, onverschillig welke zijde of partij er het zijne wil zeggen, bewust dat in alle partijen iets van de waarheid gelegen is, maar geen van allen *de* waarheid in pacht kan hebben.

Mevrouw Besant doet klaarblijkelijk en ongetwijfeld haar uiterste best. In veel wat zij zegt, herinnert zij aan dat standpunt; maar in hare daden heeft zij het niet kunnen

volhouden. En dit dient gezien en gezegd te worden. Zij zelve heeft er ons om gevraagd.

Ik verlang naar een president, die rust, orde, kalmte en eerbied voor ieders arbeid en meening weet te handhaven in de Th. V., en niet is een voortdurend centrum van emotioneele stormen, een immer doorvloeiende fontein van geestelijke nieuwtjes, geen journalistiek centraal bureau, dat steeds ijverig in de weer is met voorschrijven wat er aan de orde is en wat er te kijk is, wat de leden nu eens behoorden te doen enz. Ik verzoek deze woorden zacht te willen opvatten: ik wil den toestand teekenen en vind geen meer kenschetsende uitdrukkingen.

Er is een verschil tusschen het werk en de houding van den *Manoe* en dat van den *Bodhisattva*, een verschil tusschen den zwijgenden, handhavenden koning, en den sprekenden, verklarenden leeraar. Voor het eerste heeft mevr. B. m. i. te weinig geschiktheid van nature en het wordt voor de Th. V. m. i. tijd, dat wij een anderen president krijgen. Eenigen zullen zeggen of denken, dat ik niet begrijp, aan welke 'aanvallen' een president der Th. V. qualitate qua, blootstaat, wanneer ik zoo spreek van emotionaliteit. Ik meen, dat wèl te begrijpen, en het is juist omdat ik eenigszins weet, wat er omgaat, dat ik de Th. V. een president toewensch, die een Zwijger is, *Saevis tranquillis in undis*.

Laat ons nog een oogenblik zien naar den toestand van de vereeniging zelf.

Wanneer men het eenmaal weet, is de verscheidenheid van menschen in de Th.V. een over-duidelijk kenteeken van de vele verschillende 'richtingen' en 'historische verledens', die er in samenkomen. En dan is het uiterst merkwaardig, hoe die groote persoonlijke verschillen, waarin hier en daar zelfs meer of minder bewuste herinneringen uit vorige levens gemengd zijn, overkoepeld worden door een sterk gemeenschapsgevoel, dat stellig een begin van broederschap genoemd mag worden. Vele vergaderingen heb ik bijgewoond, waar hevig en lang niet altijd sympathiek gekibbeld werd, maar een feitelijke persoonlijke verwijdering tusschen de leden heb ik daaruit maar in enkele gevallen zien voortkomen. Er blijft altijd iets, waarvan men gevoelt: het vereenigt. Datzelfde heb ik waargenomen op cursussen en lezing-avonden. En ik heb daaruit voor mijzelf het besluit getrokken, dat 'de kern van de algemeene broederschap der menschheid' tot zekere hoogte werkelijkheid geworden is in de Th.V., en haar eerste doelpunt begonnen is, in vervulling te gaan. Dit beteekent, dat de Th.V. haar onsterfelijkheidsbeginsel gewonnen heeft en er bewaarheid is, dat zij 'geen gewoon studie-genootschap is', gelijk H. P. B. voorspellender-

wijze opmerkte. Het aanzijn van dit 'boeddhisches beginsel' in de Th.V. geeft mij dan ook den moed en de opgewektheid om deze overdenkingen neer te schrijven. Anders ware het tijd en kracht verspild, gelijk men zich de moeite sparen kan, met een oppervlakkig vriend-van-een-dag hartsgeheimen te behandelen. Er is platonische vriendschap noodig om te kunnen spreken met elkaar over de dingen, die verschillende fasen van ons innerlijk leven raken. Ik reken nu, dat wij dit tot zekere hoogte kunnen onderelkaâr, en hoop niet te veel van het geduld en de verdraagzaamheid mijner medeleden te vergen.

Bij de gelijkheid van afkomst, die we beginnen te gevoelen en te erkennen onder elkaar, blijft er veel verschil van uiterlijken vorm, lijn en hoogte van evolutie bestaan in de persoonlijkheden. Het eerste moet het blijvend winnen van het laatste. En dat is nog niet als regel het geval. Herhaaldelijk vond ik onderling wantrouwen, vrees voor 'zwarte krachten' — en wel in ánderen meer dan in zich zelf! —; daaruit volgt dan vanzelf, dat men elkaar verdacht en zwart maakt en zich zelfs niet ontziet om daarvoor de loge-lokalen te gebruiken. Dat gaat dan gewoonlijk in een schijnbaar verzoenenden en goedmoedigen vorm: „Ja ziet ge, die A of B is wel heel aardig en ook een heel goed mensch en misschien heel knap, bedoelt het zonder twijfel goed,

maar is sterk onder den invloed van zwarte krachten, en hij of zij weet dat zelf natuurlijk niet."

Zoo heb ik het herhaaldelijk ontmoet en de zeggers van zulke 'zwartmakerij' — want dat is het letterlijk — schijnen geen flauw besef te hebben van 't geen ze doen. Het gevolg van deze houding ter eene zijde is al heel vaak oorzaak geweest, dat overigens ernstige en goed-willende leden, ter anderer zijde hun ontslag namen uit de Th.V. Dat is dan wel niet heel wijs, noch groot, noch voornaam van die andere zijde, maar dit pleit daarom nog niet ten voordeele van de ééne zijde, die soms zoo graag de éénige zou willen blijven in de Vereeniging en dit ook wel kinderlijk-gemoedelijk uitdrukt met het zeggen „dat er aan den boom geschudt wordt en dat alle vruchten die niet deugen, er af vallen" — een gelijkenis, die erg kunstmatig is en niet getuigd van veel kennis van ooftbouw, noch van occultisme. De mooiste vruchten komen uit zekere streken van Amerika, waar het bijna nooit waait.

Zulke totaal onware vergelijkingen maken geen gunstigen indruk op een platform, waar men naar waarheid zoekt. Een fout te zien is een begin: men moet zoeken naar de oorzaken om den weg tot genezing te kunnen aanwijzen. Waarom gunt men elkaar niet een stil plekje in de zon? Waarom is men zoo beangst voor menschen

die het kostelijk magnetisme onzer loge-lokalen zouden kunnen bederven? Waarom schuwt men menschen, die óók gekomen zijn om te zoeken, maar wier methoden van de onze verschillen? Het is volkomen waar, dat sommige menschen zich slecht wasschen en hunne kleederen zuur rieken. Ik zou er niets tegen opzien, zoo iemand te zeggen, dat wie waarheid zoekt, om te beginnen reinheid op kleeven en lichaam moet betrachten, want dat een vervuild lichaam het symbool is van een vervuild innerlijk leven. Ik vind, dát moet kunnen op ons platform. Wie er dààrom afloopt, moet het zelf weten. Maar ik zou er wel tegen opzien, zoo iemand er tersluiks af te dringen. Ik heb dát zien gebeuren. Zoo zou ik met hetzelfde genoegen iemand wijzen op wat, naar mijn organen te oordeelen, onfrisch riekt in zijne 'geestelijke' of psychische wijze van zijn of methoden van zoeken. Ook dit moet kunnen. Maar ik heb wel ernstig bezwaar tegen alles wat op verketteren gelijkt. Dit heb ik ook, en heel vaak, zien gebeuren in de Th. V.

Men kan niet alles met iedereen beredeneeren en woorden zijn niet altijd en heel vaak niet voldoende, noch behulpzaam om tot een vergelijk te komen. Er zijn gevoelskwesties, die niet in woorden zijn weer te geven, noch te weerleggen. Maar ik heb wel bezwaar tegen het vijandig dóódzwijgen, dat zoo vaak het lot is van dingen, die wel

degeijk vatbaar zijn voor bespreking en aangeboden worden als vraagstukken op ons platform waar we immers zoekende zijn.

Laat ik een paar voorbeelden noemen : toen mevrouw Besant voor de verkiezing stond, waren er verscheidenen, die wel liever een anderen candidaat gesteld zagen, omdat ze het niet eens waren met de bestuursmethode van de aftredende presidente. Deze broeders werden in eene vlamme brochure, in opgewonden toon geschreven, door de Russische Alg. Secr., mevrouw Kamenska, gestriemd met de overigens op niets gegronde beschuldiging, dat dit alles maar 'verkiezingscampagne' was, m.a.w. de meeningsverschillen zelf door hen niet ernstig en eerlijk gemeend waren! Is dit een goede manier van elkaars meeningen te behandelen op een platform, waar men zoekt naar Waarheid, met elkaar? Er is géén Nederlandsch L. Th. V. geweest, die het dienstig geoordeeld heeft om tegen dit misbruik van het 'vrije woord' en de 'vrije gedachte' in het openbaar te protesteeren. Daarom doe ik dat bij dezen.

Een tweede voorbeeld is reeds aangehaald : een aantal Bulgaarsche leden zendt een open brief aan onze loges, waarin zekere meeningen over mevrouw Besant's bestuur der Th. V. worden neergelegd en met wel niet zeer

filosofische, maar streng oprechte beweringen en aanwijzingen gestaafd. Dit document, is tot nu toe doodgezwegen. Het schijnt wel, dat daarvoor geheime orders worden uitgegeven onder de gedisciplineerde E. S.-leden: „Men moet den booze niet wederstaan” wordt er dan op goed-geluk-afgeciteerd, weinig bewust, hoe men nu kalmweg zijn opponent ‘de booze’ noemt.

Een ander voorbeeld beleefde ik zelf en wel in dezen vorm: een lid der Th.V. en zeer vooraanstaand lid der E. S., doet mij eene schriftelijke mededeeling over een zakelijk iets. Ik antwoord daarop, dat wat in dien brief staat, klaarblijkelijk onjuist moet zijn, en ik staaf dit met aanhalingen uit de voor mij liggende statuten en reglementen van eene zekere vereeniging. Niet eene kwestie van appreciatie dus, maar een zakelijk iets. Ik ontvang daarop geen antwoord meer, maar krijg een jaar later, toen ik er nog eens vriendschappelijk op terugkwam, te hooren: „ik heb je brief aan broeder D. laten lezen en die was met mij eens, dat je boos geweest moet zijn toen je dat schreef”. Wedervraag: „Maar hebt gij dan niet eens bedacht, of gij zèlf ook soms ongelijk kon hebben gehad; ik toonde u dat toch heel zakelijk aan!” — Maar hierop kwam slechts een heel vaag ontwijkend bescheid. Die gedachte was er klaarblijkelijk *niet* geweest en scheen nòg niet zeer aannemelijk.

'Wederstaat den booze niet!' was de alleenige overweging geweest. En dat is één voorbeeld uit de zeer vele.

Maar de oorzaak van deze houding? Het is klaarblijkelijk de overtuiging, dat men zelf 'wit' is en het aan 't rechte eind heeft. Dan immers moet ieder, die 't niet met ons eens is, zwart zijn en misleid door den booze! Is dit den leerlingen te verwijten, als de leeraar zoo voorgaat? Is immers de leeraar beter ingelicht dan wie ter wereld ook, dan varen allen, die met haar in één schuitje zitten, ook veilig! Dat is kortweg de houding. Lees wat een der voormannen dezer richting nog onlangs schreef in een artikel getiteld: *Occulte leiding in Theosofisch werk* (Theosofia Aug.-Sept. 1915 blz. 202); waar hij spreekt over zich zelf en zijns gelijken „als E. S. leden en met een belderder inzicht dan zij die geen E. S. leden zijn . . .” Is dit niet een wonderlijke bescheidenheid voor een zoeker naar waarheid? Laten deze vrienden althans nu eens weten, dat er nog in de Th. V. leden zijn, die er *niet* uitgaan, maar die voor zulke beweringen de schouders op-halen. Zoo leeraar, zoo leerling. En de groote invloed van deze eenzijdige leering op de Th. V., als geheel, is weer te verklaren uit het feit, dat mevrouw Besant 'leeraar' en 'koning' tegelijk is: hoofd der E. S. en hoofd der Th. V.

Over de verdiensten der E. S. zelve zal ik niet trachten een oordeel uit te spreken behalve dit: ik wil openlijk verklaren, dat ik in mijn twee jaren actieven arbeid als *Shravaka* in deze school veel geleerd heb, dat misschien, of wel zeker, ook langs anderen weg te leeren is, maar dat ik nu eenmaal dank aan deze E. S. Ik wensch dit dan ook nog aan velen van harte toe. Ik vind het echter jammer, dat het goede, dat men er leeren kan, later wordt gericht op een zeer bijzonder en persóónlijk godsbeeld en ten slotte waardeloos gemaakt door het overstemmen met een zelfingenomenheid van uitverkorenen, die den eersten grondslag van geestelijke waarde wegbreekt.

Over de positie van de E. S. in de Th. V. valt iets te zeggen, sinds de E. S. openlijk genoemd wordt en nu de reeds lang bekende aanspraken der E. S.-leden door den heer Jinarajadasa openlijk op schrift gebracht zijn. Ik haal daaruit aan: wij — „E. S.-leden moeten er voor zorgen, dat aan de grootere Theosofische Vereeniging haar grondwettige vrijheid van handelen wordt gegeven” (blz. 201).

Ik stel daartegenover:

— Wij, leden van de Th. V., die ons ten doel gesteld hebben, onbevooroordeeld naar Waarheid te zoeken, en dit in onze statuten wél-bewust hebben vastgelegd, zullen

zorgen, dat wij onze grondwettige vrijheid van handelen behouden. —

Ook tegenover zulke zeer ernstige bedreigingen, als de E. S. in hare tegenwoordige richting en zelfingenomenheid er een is.

„Als E. S.-leden en met een helderder inzicht dan zij die geen E. S.-leden zijn, moeten wij bij de beraadslagingen optreden met het volle gewicht van autoriteit, die wij uitoefenen krachtens de wet der afdeeling of de algemeene wetten”. — „Wij moeten ons aan de Wet houden.” —

Dat een der tegenwoordig meest vooraanstaande E. S.-leden het noodig vindt om zijne medestanders eens aan te raden „Wij moeten ons aan de Wet houden”, doet mij genoegen, maar is overigens de allersterkste bevestiging van wat ik hiervoren beweerde omtrent de zeer groote neiging van de E. S.-leden om zich bijzonder bevoorrecht te achten en allen die het niet met hen eens zijn, geleidelijk van de baan te vegen, te dringen of te zwijgen. Maar wat bedoelt de heer J.? Ik kan géén feit noemen, waarin E. S.-leden zich *niet* aan de formeele wet gehouden hebben, en het pleit zeer voor den heer J., dat hij beseft, dat er buiten en behalve een formeel, ook een moreel zondigen tegen de wet bestaat. En toch schijnt het nog immer

heel veel moeite te kosten om zich werkelijk aan den geest van de wet te houden. Zoo hoort men nu algemeen vertellen in de Th. V., dat de heeren Jinarajadasa en Arundale de opvolgers zullen zijn van mevrouw Besant en den heer Leadbeater. Nog een stap verder en er wordt, weer precies als bij de eerste presidents-verkiezing van mevrouw Besant, gezegd: ze moeten het zijn, het is de wil van de Meesters.

Indien *de Meester iets* goddelijk aan of in zijn wezen heeft, dan heeft hij ook de macht, om wat hij wil, en weet dat goed is, 'diep in het hart des menschen te schrijven'. Dan heeft hij niet de methoden van een Pruisischen politie-staat noodig, die met pers-bureaux werkt om de openbare meening ambtelijk te beïnvloeden en eene presidentsverkiezing fictief te maken! Ik vind dit stil-aanmatigend ambtelijk beïnvloeden van de Th. V. door de E. S. een moreel zondigen tegen de statuten der Th. V. — laat mij dit hier ronduit zeggen.

Eene esoterische school kan een zeer belangrijke plaats innemen in onze vereeniging. Maar nooit een openlijke plaats. En organisch verband kan en mag er niet zijn. Dit is constitutioneel niet mogelijk en behoort ook onmogelijk te zijn. Het lidmaatschap van een esoterische school *kán* alleen innerlijke (dát is immers *esoterische*) waarde hebben

en zal dan langs natuurlijke weg blijken in en door kwaliteiten van hoofd en hart der leden. Wie zich „met het volle gewicht van autoriteit” meent te moeten doen gelden in vergaderingen, op grond van zijn E. S.-lidmaatschap en hieruit, verbatim of stilzwijgend, gelijk zoo vaak gebeurt, een prerogatief smeedt voor gezag, die is voorwaar een poover esotericus en heeft weinig geloof aan de macht van het ongeziene.

De E.S. hád een zeer voorname plaats in de Th.V. kunnen innemen. Er is tot hare leden gezegd: „Gij-lieden moet de kern der vereeniging vormen”. Ja, gij moet of moest dat zijn. Gij behóórdet dat te zijn. Maar gij hebt de eerste les van een leerling in het occultisme nog niet goed onthouden, dat is nederig te zijn en te zwijgen. Gij hebt het uitgeroepen, dat gij het waart: „Zie, wij zijn de uitverkorenen, wij hebben het esoterische inzicht!”

Bovendien ware dan noodzakelijk geweest, dat die eene E. S. hoe langer hoe meer zich hadde uitgebreid en alle richtingen of lijnen in zich opgenomen. Of, wil men het anders inrichten, er ware plaats voor meer dan één esoterische school. Waarom niet? Astrologie en Vrijmetselarij zijn twee zeer voorname lijnen van geestelijke ontwikkeling, die totaal buiten de E. S. zijn gesloten. Daarover geen verwijt. Maar dan moet ook erkend worden, dat niet die

E. S. alleen *het* esoterisch inzicht opent, maar dat dit even goed kan verkregen worden door kennis langs de lijn der astrologie bijvoorbeeld, en langs de lijn der 'koninklijke kunst' in de vrijmetselarij — om nog niet te spreken van de gevallen, waarin verlichting bereikt werd en wordt buiten elke school, orde of loge op dit stoffelijk gebied — zooals dat van Jacob Boehme er een is.

Dan wordt er opgemerkt: er bestaat een verschil tusschen onze E. S. en vereenigingen als bijvoorbeeld de Vrijmetselaarsorden, het Astrologisch Genootschap e. d. De E. S. is namelijk door de Meesters zelve gesticht, zegt men. 'Die anderen niet', zwijgt men er achter. Het antwoord is eenvoudig genoeg: geen enkele concrete vereeniging is ooit door *de* Meesters gesticht, maar zij geven overal hun zegen, als men 't zoo eens noemen wil, waar de menschen het verdienen, en zijn onmiddellijk afwezig overal waar op eene of andere voortreffelijke wijze 'de instellingen Gods' te niet gedaan en de menschelijke instellingen er voor in de plaats gesteld worden.

Er bestaat in de Th. V. een verhaal, dat hierop neerkomt: — De vereeniging bestaat oorspronkelijk uit drie secties: de eerste bestaat uit de ware stichters, de Meesters, de tweede is de 'esoterische sectie' der leden, de derde is de vereeniging als geheel. Eenigen tijd lang

verdienden de leden niet meer, dat de Meesters zich met hen bezig hielden, maar sinds korten tijd zijn zij weer als 'eerste sectie' der Vereeniging opgetreden. Daarom is het nu van zooveel belang, dat de tweede of 'esoterische sectie' der leden, krachtig georganiseerd 'vasthoudt' en zijn kracht aan de vereeniging doet gevoelen. —

Ja — dat is niet héélemaal onwaar. Maar hoe grof. Grof in tweeërlei beteekenis, weinig precies en weinig hoog, is die voorstelling. Op stoffelijk gebied is neergehaald wat *hier* niet ligt. Zeker zijn de Meesters *de* stichters der Th. V. in de beteekenis van 'eerste oorzaak', maar dat zou ik nu liever niet 'eerste sectie' noemen. Dat maakt den indruk van eene marcheerende kolonne. Of het herinnert ons aan *secare*, afsnijden; afscheiden. En dat is het hier evenmin.

Geen enkel fysiek-organisch verband spreekt uit de grondwet der vereeniging. Waarom niet? Omdat dit niet moest; de Meesters hadden *hier* geen persoonlijke rol te spelen omdat het doel der theosofische vereeniging niet is persoonlijke gehoorzaamheid maar wel individueel inzicht en bewustzijn te ontwikkelen.

En zoo is het ook met de 'tweede sectie'; ware dit een gedeelte [sectie = afsnijding] van de uiterlijk bekende Th. V. geweest en als zoodanig bedoeld, ze ware een

uiterlijk lichaam en dus op zijn hoogst semi-esoterisch, semi-exoterisch geweest. Maar ze is dat niet. Er bestaat in onze statuten, die ik aanneem als rijpelijk overdacht, geen enkel woord van een 'esoterische sectie' of van aanspraken van zulk een lichaam. Dan moest het ook zoo niet zijn blijkbaar. Luister nu wat H. P. B. zegt in een brief, door het Engelsche tijdschrift *The Path* (Mei 1911, blz. 221) onlangs aangehaald: — ik geef eerst de Engelsche tekst om de juiste woorden, en dan de Nederlandsche om verstaan te worden door alle Nederlandsche leden:

„The Esoteric Section is not of Earth, earthly; it does not interfere with the exoteric administration of Lodges; takes no stock in *external Theosophy*, has no officers or staff, needs no halls or meeting-rooms.

„... Finally it requires neither subscription-fees nor money, for 'as I have not so received it, I shall not so impart it' ...”

dus:

„De Esoterische Sectie is niet van de Aarde, aardisch; zij bemoeit zich niet met de werkwijze van Loges; neemt geen deel aan uiterlijke theosofie, heeft geen ambtenaren of staf, behoeft geen lokalen of vergaderzalen.

„... Ten slotte heeft zij geen contributies noch geld

noedig, want zooals ik het ontvangen heb, zoo zal ik het geven! . . .”

Is dit niet uitermate duidelijk? En ánders dan het optreden met gewicht in alle vergaderingen, dat door den heer J. wordt aanbevolen? Deze ééne Esoterische Sectie is niet van deze wereld en alleen dáárom eenig, zoo goed als er van 'de ééne ecclesia die over de gansche wereld verspreid is' met recht gezegd kon worden, dat zij 'katholiek' is, gelijk de gnostieken zeiden. Maar grove, exoterische persoonlijkheden met concrete denkvermogens hebben het eene zoowel als het andere òmgekeerd en gezegd: zie wij hebben dit aangenomen als juist en waar: en daarom zullen wij voor den vervolge 'de katholieke kerk' zijn, en wie tegen ons is, is deshalve verdoemd. Zie, wij zijn de esoterische sectie en wij moeten de Th. V. leiden; wie het niet met ons eens is, staat zonder dat hij het weet onder den invloed van 'zwarte krachten'.

Is het duidelijk?

Maar hadden we ánders kunnen verwachten? Is onze afkomst niet òòk, voor een deel, gelegen op dat groote tooneel van de christelijke eeuwen, waarop zich de drama's van Roomsche kerk. Hervorming en Protestantsche secten, van Scholastiek en Humanisme, ketterjacht en brandstapels, onwetendheid en onfeilbaarheidsgeloof afspeelden?

Natuurlijk is dit zoo. En het is, dunkt me, voorloopig leerzamer voor ons, eerst dit eens te beseffen en te doordenken, dan ons te verdiepen in Atlantis of het gat aan de Noordpool.

Wat dus de bestaande E. S. voor verdienste heeft, moge haar met eere toegerekend worden. Maar ze tracht op 't oogenblik de houding en positie der Roomsch-Katholieke kerk te copieeren — een oude *skanda* gereïncarneerd — en dit behoort op ons theosofisch platform gezien en naar waarde geschat te worden.

Nu de toekomst.

Die bestaat uit onze idealen. Welke zijn die? Wélke idealen de Theosofische Vereeniging als geheel de hare zal kunnen noemen, hangt niet alleen af van het aantal leden dat dezen, en het aantal leden dat gindschen kant opgaat, al heerscht nu eenmaal in de Th. V. als wettelijke vereeniging nog het stemmen-aantal van de meerderheid, maar hangt af van de meest krachtige en wàre idealen — tenminste wanneer wij vasthouden aan de breedheid onzer huidige statuten en handhaven de gevoelens van werkelijke broederschap, die ons nu reeds binden.

Maar daarom moeten zij, die het met de tegenwoordige

meerderheids-strooming niet ééns zijn, de Th. V. niet verlaten.

Er is géén vereeniging van menschen denkbaar zonder alle menschelijke eigenaardigheden mee binnen te brengen. Er is nog géén vereeniging bekend, die op een ruimer basis gegrond is, dan onze Theosofische Vereeniging.

Het heeft weinig nut, met dezelfde statuten en idealen opnieuw te beginnen met . . . menschen, tenzij dit schip voorgoed gestrand moet heeten, wat ik nog niet kan aannemen, al is het ook reeds zeer moeilijk om voldoende ruimte en vooral voldoende aandacht te vinden voor eene meening, die afwijkt van die der tegenwoordige Adyar-orthodoxie.

Wie eenmaal het waarachtige gevoel van broederschap heeft meegeleefd in onze Th. V. — ja zelfs onder de meest onaangename beproevingen van onderling wantrouwen, naijver, en gevoelens van uitverkorenheid, die moet beseffen, dunkt mij, dat het de moeite waard is, vol te houden en de tanden op elkaar te klemmen, als rustig spreken zelfs onmogelijk zou worden, liever dan op te geven, wat goed begonnen en goed bedoeld is. Er zijn er verscheidene met mij, die *niet* zuchtend en smachtend verlangen naar succes der Th. V. in de toekomst, maar die nu en immer in alles in de Natuur het schoone trachten

te zien, het ook nu en dan vinden, en die het daarom ook zien in deze zeer menschelijke poging om met elkaar iets van het Oneindige te beleven, die een hemel op aarde kòn geven: de Theosofische Vereeniging.

Dit waarachtige gevoel van broederschap is het 'boeddhisches beginsel', dat lééft in ons midden en dat wáár maakt de voorzegging van H. P. B., dat de Th. V. 'iets anders is dan een gewoon studie-genootschap'. Dit is het. Onnoodig verdere geheimzinnigheden over 'het bijzondere karakter' onzer vereeniging of over geheimzinnige persoonlijke leiding te fluisteren. Die lévende kracht is waarlijk de eenige 'ongeziene Meerdere', dien de Theosoof onvoorwaardelijk aanhangt, en dien elk lid der Th. V. *moest* aanhangen. Dit is *de Meester* voor hem 'al zal hij het ook op hoogen prijs stellen, te leeren en wijzer te worden en meer licht te ontvangen door het eventueele geluk van eene ontmoeting met 'oudere broeders'.

Een 'hemel' is een plaats waar rust en vrede heerschen, zoo heeft nog ieder mysticus geleeraard. Wij moeten dus allereerst rust en vrede hebben in onze Th. V. En een president, die ze weet te handhaven en die zeker dus na-laai te strijden in of voor een partij. En dan verdient een juiste mate van nederigheid samen te gaan met een grooten ijver om bovenal te léeren, ieder in zijne lijn. Men studeert

nog te veel *pro deo*, dat wil helaas zeggen: slecht. Wát te denken van een lid der Th V., lid der E. S., die cursus geeft aan belangstellenden en dan op de vraag wat 'Microcosmos en Macrocosmos' beduidt, ten antwoord geeft: „Dat zal ik eerst eens aan meneer Fricke vragen”. N.B.: de eerste cosmische wet! de eerste stap in het occultisme.

De *eigen* kennis is over het algemeen nog zeer gering in de Th.V. en daar vandaan dan ook het gemakkelijk meegaan in een strooming.

Rust — vrede — onderlinge waardeering — onbevangeheid — onbevreesdheid — ijverige studie en nadenken — vraag naar het wezen der dingen — onverschilligheid voor het uiterlijk succes of de populariteit van loge of vereeniging — liefde tot de waarheid bovenal — Laten dit onze idealen zijn! — dan zal op den grondslag van broederschap, die gelegd is, een schoone tempel van wijsheid en liefde gebouwd worden, waarbij alle plannen van tempels uit hout en steen nietig zullen schijnen.

Dit bouwen gaat van binnen uit. De wereld met zijne uiterlijkheid van vorm en kleur en toon, van rangen, standen en graden, levert ons den bouwsteen.

Tweevoudig is ons wezen. Aan beide heeft het deel: aan 'godswezen' en 'wereldschen schijn'. Alle die den mensch bestudeerd en eenigszins begrepen hebben, von-

den zijn bewustzijn tweevoudig: „een bewustzijn dat van den vorm, en een dat van de levenszijde uitgaat”.

Het eerste ziet uit naar formeele meerderen, in wien het steun kan vinden. Het zoekt naar zijne plaats in eene vormelijke hierarchie. Dit is het ‘stoffelijke’ of wereldlijke element in ons.

Het andere wéét zijne afkomst en máákt zijne toekomst — van-zelf en uit het Zelf, dat, ongevraagd maar diep-dankbaar, spruit uit Hooger Kracht.

Aug.—Nov. 1915.



THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.
LONDON
WINDMILL HOUSE
20 ELEGANT SQUARE
LONDON W.1

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.
LONDON
WINDMILL HOUSE
20 ELEGANT SQUARE
LONDON W.1

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.
LONDON
WINDMILL HOUSE
20 ELEGANT SQUARE
LONDON W.1



THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.
LONDON
WINDMILL HOUSE
20 ELEGANT SQUARE
LONDON W.1

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.
LONDON
WINDMILL HOUSE
20 ELEGANT SQUARE
LONDON W.1

CORRESPONDENTIE.

De gedachte aan eenig beklag over het weigeren van dit opstel in Theosophia, Theosophische Beweging en Theosofische Uitgevers Mij. is verre van mij. Alles loopt natuurlijk zooals het loopen moet en de weigeringen zijn kenmerken van den toestand. Het zou allerminst pas geven en geen zin hebben, den patient zijn toestand kwalijk te nemen, waar men een poging wil doen, hem te genezen.

Maar voor de diagnose van den toestand is het van belang te zien, hoe twee verschillende vooraanstaande leden der Th.V. in Nederland reageeren op de gedachten in vorenstaand opstel:

De directeur der Th. U. M. schrijft mij, dat het opstel loopt „*over te intieme problemen, waar bovendien nu in dezen tijd, nog maar weinigen belang in zullen stellen, daar die kwesties vrijwel afgehandeld zijn.*”

... Afgehandeld? ... Door wie en wanneer?

De redacteur van de Th. B., algemeen secretaris der Nederlandsche afdeeling daarentegen schrijft o.m. als zijn indruk van het opstel, dat daarin door mij een pleidooi wordt gehouden voor mijn „*eigen lijn, het pad van ontwikkeling der weinigen, althans in de Th. V. en 't welk naar mijne meening ook H. P. B. volgde*” — wat dan nog niet behoeft te geschieden „*ten koste van andere lijnen*”. — „*Immers, zoo voegt schr. er aan toe: de groote meerderheid der leden volgt andere lijnen en de eigenschappen, die op de uwe sterk naar voren komen, zooals leiderschap en wat ik zou willen noemen 'op eigen beenen staan' moeten door hen later ontwikkeld worden.*”

... Later ... dus nog niet afgehandeld?

De een ziet het als het verleden, de ander als toekomst. Veroorloof mij dan, het ter tafel gebrachte te zien te en behandelen als het tegenwoordige en het thans-aan-de-orde-zijnde. Ik heb dan toch wel eenige kans om in het juiste en gulden midden te staan met mijne overwegingen.

Het alleszins sympathieke schrijven van den algemeen secretaris gaf mij aanleiding tot het volgende antwoord, dat ik tevens verzoek, te willen beschouwen als een officiëel antwoord aan de Nederlandsche Afdeeling gericht op het schrijven van haren feitelijken voorzitter:

Met erkentelijkheid las ik Uw schrijven. vooral omdat daarin niet, zooals ik van zekere zijde ondervond, een poging gedaan wordt om mij te kapittelen, noch zooals van andere zijde, een poging om het vraagstuk voortestellen als 'nu langzamerband van de baan', Integendeel gij ziet mijn standpunt (daargelaten natuurlijk in hoeverre ik persoonlijk dat standpunt bereikt heb) als iets „dat door hen later ontwikkeld moet worden”. Maar dan, gij geeft het in dezen zin zelf toe, is het ook niet een verschil van lijnen (vertikaal naast elkaar, om het zoo eens uit te drukken) maar van niveaux of hoochten (horizontaal boven elkaar). H.P.B. stelde hoochere eischen, noemde iets hoochers Theosofie dan dat waar men zich tegenwoordig mee tevreden stelt.

Ik wil in mijn opstel niet betwisten iemands feitelijke hoogtepunt van ontwikkeling; dat is natuurlijk zooals het is. Maar wel wil ik betwisten de thans sterk optredende aanspraken voor dit niveau als zou het dat der waarlijke Theosofie zijn — terwijl het er niets van heeft dan den naam.

Het geestelijk 'op eigen beenen staan' is een noodzakelijk en onafwijsbaar beginpunt voor werkelijke theosofie — maar men schijnt dat of uit den booze, of zoo onbereikbaar te vinden, dat men er niet aan durft te denken. Daarom is het m.i. plicht om te trachten, met alle beschikbare krachten

te wijzen op de klaarblijkelijke ontaarding in de Th. V. Met deze beschouwing vervalt ook m.i. uwe veronderstelling als zou ik een pleidooi voor mijne lijn ten koste van die van anderen willen houden. Ik wil een pleidooi houden voor het niveau van H. P. B. (ongeacht of ik dat nu zoo bijzonder bereikt heb — ik erken het als noodzakelijk) — en dit niet 'ten koste van' een niveau dat beslist lager lager is, zooals gij zelf erkent, maar ten bate of ten voordeele van hen, die nu nog steeds niet kunnen inzien, dat het noodzakelijk is, een stap verder te doen, willen zij iets van werkelijke Theosofie gaan begrijpen.

Het zal U dus duidelijk zijn, dat ik protest aanteeiken tegen mevrouw Besant omdat zij deze òntheosofische 'Neo-Theosofie' mede-bewust gemaakt of althans toegelaten heeft te worden, tot de overheerschende toon in de Theosofische Vereeniging."

Leiderschap? Ja, misschien tot zekere hoogte voor anderen. Maar allereerst voor zich zelf. Ieder voor zich zelf leider van eigen innerlijk leven. Dit alleen kan de grondslag zijn, van het komende ras, het ras van 'broeders', dat komen zal in de plaats van het ras van 'meesters' en 'trouwe honden.'

* * *

Men heeft mij ook gevraagd — en ik wil deze bij correspondentie gerezen vragen, thans kort beantwoorden, omdat ik geen gelegenheid zie om na het verschijnen eene openbare discussie te voeren! — of ik niet schreef over dingen uit de E. S. die ik geheim moest houden. Neen, geen syllabe. Het geheim van eene esoterische school ligt in zijne leermiddelen en -methoden, niet in zijn richting. Wie niet weet waarheen, althans *in welke richting*, eene school van ontwikkeling tracht te voeren, zal er ook niet toe komen, zich als leerling aan te melden. Schematisch moet de richting daar vast staan. En die behoort bekend te zijn aan belangstellenden. Dat de leiders der bedoelde E. S. de leden der Th. V. hierover in het duister laten, was voor mij, als lid dier Th. V. en belangstellende, reden om den heer F. te bezoeken en hem de gegeven vragen voor te leggen. Een journalistisch bezoek dus, dat welwillend aanvaard werd en waarbij over geheimhouding niet gesproken werd dan alleen in verband met de formule van de gelofte. Belangstellende móeten weten, of eene school van opvoeding ten slotte uitloopt op een innerlijke ontplooiing en bewustwording van de leerling zelf of op zijne overgave aan de leiding van een ander. Dit mag geen geheim zijn en dáárom besloot ik dit punt in het openbaar aan te binden. Geen hoofd van eene 'esoterische' of

|||||

'theosofische' school kan of mag verwachten *blind ver-
trouwen* te vinden in zijne leerlingen. Wel open oogen,
die zelf willen leeren zien. En zoo kan er van *esoterische*
zijde dus m.i., ook moreel, geen enkel bezwaar zijn tegen
de behandeling in 't openbaar van dit punt. Integendeel!

17 November 1915.

A. E. Th.

1126
1917



